

Джерело:

Дудоров О.О., Задоя К.П., Письменський Є.О. Про віру в Бога та обов'язок подавати антикорупційну декларацію. *Кримінально-правовопротидія корупції у воєнній та повоєнній Україні: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 24 листоп. 2023 р.* / редкол.: Ю. А. Пономаренко та ін.; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса; Громад. орг. «Все-укр. асоц. кримін. права». Харків: Право, 2024. С. 45–57.

ПРО ВІРУ В БОГА ТА ОБОВ'ЯЗОК ПОДАВАТИ АНТИКОРУПЦІЙНУ ДЕКЛАРАЦІЮ

Приводом для написання цих тез стало адресоване нам як членам НКР при Верховному Суді звернення одного із суддів цього Суду (далі – звернення), в якому ставились такі питання: 1) чи зумовлює правовий статус судді необхідність дотримання добровільно взятих на себе обмежень, пов'язаних із здійсненням професійної діяльності, зокрема виконання покладеного на суддю обов'язку щорічно до 1 квітня подавати у спосіб заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначає НАЗК; 2) чи вважатиметься належним способом подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції» (далі – Закон від 14 жовтня 2014 р.), у письмовій формі, а не в електронному вигляді на офіційному веб-сайті НАЗК за формою, визначеною цим органом? Ці взаємопов'язані питання були порушені через потребу надати належну кримінально-правову оцінку діям судді, яка, будучи суб'єктом декларування, відмовилась подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 р. у спосіб, визначений Законом від 14 жовтня 2014 р., і замість заповнення декларації на офіційному веб-сайті НАЗК подала декларацію до зазначеного органу на паперових носіях.

Передусім варто зазначити, що Закон від 14 жовтня 2014 р. встановлює строки і порядок подання декларацій відповідними категоріями осіб. Крім цього, нормативно врегульовано зміст і форму декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Обов'язковим компонентом декларування є функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – Реєстр), що дає змогу в спосіб, однаковий для всіх суб'єктів декларування, зберігати, перевіряти та оприлюднювати декларації.

Декларування – основний засіб регламентованого розділом VII Закону від 14 жовтня 2014 р. фінансового контролю за особами, на яких поширюється дія цього Закону. Такий контроль узгоджується з відповідними приписами Конвенції ООН проти корупції (п. 5 ст. 8, п. 5 ст. 52). У листі Голови НАЗК О. Новікова від 22 серпня 2023 р. на ім'я Президента України, підготовленому у зв'язку із відкриттям Конституційним Судом України провадження щодо конституційності окремих положень Закону від 14 жовтня 2014 р. (зокрема, ч. 1 його ст. 45), зазначається, що запроваджений в Україні режим електронного декларування відповідає невідкладній соціальній потребі – протидії корупції та сприяє функціонуванню ефективної системи перевірки достовірності даних, що містяться у поданих суб'єктами декларування деклараціях. Основним його завданням є прозорість і підзвітність осіб, на яких поширюється дія Закону від 14 жовтня 2014 р., що, своєю чергою, створює умови для належного урядування на засадах демократії та верховенства права. Режим електронного декларування став проривним інструментом запобігання корупції в Україні й одним із найважливіших досягнень на шляху її реформування.

У постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду (далі – ККС ВС) від 28 січня 2020 р. у справі № 705/2583/17, згаданій у зверненні, зроблено висновок про те, що примусове виконання обов'язку подання в електронному виді декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із беззаперечним дотриманням особою положень ст. 45 Закону від 14 жовтня 2014 р. і за відсутності врегульованого на

законодавчому рівні питання щодо альтернативи права вибору подання такої декларації віруючою людиною, не відповідатиме легітимній меті і буде порушенням ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ).

Ця позиція ККС ВС видається необґрунтованою і такою, що не відповідає ст. 8 ЄКПЛ та практиці її тлумачення ЄСПЛ. Далеко не завжди можна однозначно стверджувати, що певна дія не підлягає кримінальному переслідуванню, оскільки вона становить собою реалізацію певного права, адже права людини здебільшого не є абсолютними і в тих чи інших ситуаціях можуть бути обмежені навіть в умовах демократичного суспільства, що прямо передбачено відповідними статтями ЄКПЛ. Ст. 8 ЄКПЛ гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя, до житла людини та її кореспонденції. Вказане право має відносний характер, оскільки ст. 8(2) ЄКПЛ допускає можливість обмеження державою цього права (втручання держави у здійснення права), якщо воно: а) здійснюється на підставі закону; б) є необхідним у демократичному суспільстві; в) переслідує одну з легітимних цілей, перерахованих в ст. 8(2) ЄКПЛ – йдеться про інтереси національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, запобігання заворушенням чи злочинам, захист здоров'я чи моралі або захист прав і свобод інших осіб [1, с. 7–11].

Відповідно, ККС ВС мав підстави стверджувати, що засудження особи за ст. 366-1 КК порушувало ст. 8 ЄКПЛ лише за умов, що: а) таке засудження становило обмеження права, гарантованого ст. 8 ЄКПЛ (мало місце втручання держави в здійснення цього права); б) таке обмеження (втручання) не відповідало вимогам ст. 8(2) ЄКПЛ. Як слушно зазначає О. Горпинюк, принцип «трискладового тесту», який впливає зі ст. 8 (2) ЄКПЛ, полягає у з'ясуванні того, чи відповідало закону втручання у право на повагу до приватного та сімейного життя, чи було таке втручання необхідним у демократичному суспільстві та пропорційним переслідуваній легітимній меті [2, с. 150]. З

постанови ж ККС ВС від 28 січня 2020 р. у справі № 705/2583/17 неочевидно, що підстави для подібних суджень наявні.

По-перше, ЄСПЛ не надає поняттю «приватне життя» безмежного змісту. Як наслідок, далеко не будь-яке покладання на особу несприятливих для неї правових наслідків становить втручання держави у приватне життя (обмеження права на повагу до приватного життя). Наприклад, в одній зі справ (*Gillberg v. Sweden* [GC], no. 41723/06, § 70, 3 April 2012Є) ЄСПЛ вказав, що заявник був засуджений за зловживання службовим становищем як державний службовець згідно зі статтею 1 глави 20 КК Швеції. Його засудження не було результатом непередбачуваного застосування цього положення, а правопорушення, про яке йдеться, не має очевидного зв'язку з правом на повагу до «приватного життя». Навпаки, воно стосується професійних дій та бездіяльності державних службовців при виконанні ними своїх обов'язків. Викладена правова позиція явно перегукується з обставинами розглянутої ККС ВС справи, в якій обвинувачена особа зазнала кримінального переслідування через невиконання вимоги антикорупційного законодавства, якої вона зобов'язана була дотримуватися не як приватна особа, а як особа, уповноважена на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. При цьому у постанові ККС ВС не наведено жодних доводів на користь того, що засудження обвинуваченої за ст. 366-1 КК означало втручання в її право на повагу до приватного життя.

По-друге, навіть якщо припустити, що засудження обвинуваченої за неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, становило втручання в здійснення права на повагу до приватного життя, то з аналізованої постанови ККС ВС не випливає, що таке втручання не відповідало критеріям ст. 8(2) ЄКПЛ. Як можна зрозуміти із звернення, на думку ККС ВС, відповідне втручання не переслідувала жодну з легітимних цілей, зазначених у ст. 8(2) ЄКПЛ. Однак ККС ВС обмежився з цього приводу «голою» декларацією, не навівши жодних аргументів на її користь. Цей підхід не може викликати нічого, крім подиву, оскільки навіть ЄСПЛ, який здійснює зовнішній контроль за дотриманням державами

гарантованих ЄКПЛ прав, зазвичай визнає, що положення ЄКПЛ, які стосуються легітимних цілей обмеження конвенційних прав, зокрема права на повагу до приватного та сімейного життя, можуть тлумачитися державами широко: «Хоч легітимні цілі та підстави, викладені в лімітувальних клаузулах Конвенції (зокрема в ст. 8(2) ЄКПЛ), є вичерпними, вони також мають широке значення і тлумачаться з певним ступенем гнучкості. Основна увага Суду була зосереджена на наступному і тісно пов'язаному з цим питанні: чи є обмеження необхідним або виправданим, тобто таким, що ґрунтується на відповідних і достатніх підставах, і є пропорційним досягненню цілей або підстав, для яких воно дозволено» (Merabishvili v. Georgia [GC], no. 72508/13, § 302, 28 November 2017).

У світлі викладеного не зрозуміло, чому втручання в право на повагу до приватного життя у розглянутій ККС справі, якщо таке порушення справді мало місце, не може бути обґрунтоване інтересом запобігання злочинів, згаданим у ст. 8(2) ЄКПЛ? Тут не буде зайвим пригадати виокремлені О. Сорокою проблемні моменти, пов'язані з вирішенням кримінально-правових питань: посилання на статтю ЄКПЛ без посилання на конкретні правові позиції, висловлені ЄСПЛ з цього приводу; посилання на рішення ЄСПЛ без розкриття змісту правової позиції і співвідношення з обставинами справи, що розглядається; обмеження припущенням (наприклад, «це не суперечить практиці ЄСПЛ»); обґрунтування національним судом рішення з посиланням на правові позиції, які не стосуються обставин справи, яка розглядається [4, с. 189–190]. На жаль, аналізована постанова ККС ВС наочно демонструє згадану проблемність.

Отже, висновок ККС ВС про те, що засудження обвинуваченої за ст. 366-1 КК у справі № 705/2583/17 становило порушення ст. 8 ЄКПЛ, видається необґрунтованим.

В контексті того, що ані кримінальне, ані антикорупційне законодавство України не допускають можливості відмови особи подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у

визначеному законом порядку з ідеологічних, політичних, релігійних міркувань або з огляду на бажання зберегти своє приватне життя в таємниці, слід звернути увагу і на ухвалу ЄСПЛ у справі «Wyrych v. Poland» (2005). У цьому рішенні ЄСПЛ констатував відсутність порушення права заявника на повагу до приватного життя (ст. 8 ЄКПЛ) через покладення на нього як на члена органу місцевого самоврядування обов'язку подавати декларацію про майнове становище в електронній формі. При цьому ЄСПЛ послався на те, що такий варіант державного втручання переслідує суспільно значиму мету, ступінь втручання у приватне життя заявника відповідає вказаній меті, а перебування заявника на відповідній посаді є наслідком його власного волевиявлення. Викладені правові аргументи вважаємо релевантними і в контексті можливих пояснень осіб, обвинувачених у вчиненні злочину, передбаченого ст. 366-3 КК (раніше – ст. 366-1 КК), про неприйнятність для них особисто з тих чи інших міркувань (зокрема, релігійних переконань) системи електронного декларування. Інакше кажучи, передбачене антикорупційним законодавством декларування стосується обмежених категорій осіб, які обіймають відповідні посади або здійснюють певну діяльність на підставі власного волевиявлення. Відповідно, ухвалюючи для себе рішення про зайняття відповідної посади чи здійснення відповідної діяльності, особа імпліцитно погоджується і з тим, що наслідком такого вибору буде покладення на неї обов'язку подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. З огляду, на це стає зрозумілим, чому чинне законодавство України містить застереження щодо відмови від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, не містячи такого ж застереження щодо відмови від подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Обов'язок прийняти реєстраційний номер стосується максимально широкого кола осіб і не залежить від їх попередніх дій, які б свідчили про згоду прийняти вказаний номер [4, с. 231]. Якщо суб'єкт декларування вважає, що визначені законом умови декларування порушують його особисті, культурні, релігійні чи інші

переконав, то він вправі відмовитися від виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Таке ж саме рішення може бути ухвалено у зв'язку з невідповідністю будь-яких інших врегульованих законом умов (додаткових обтяжень) службової і прирівняної до неї діяльності розміру отримуваних доходів, ступеню зайнятості тощо.

Не можна пройти осторонь і внутрішньої непослідовності міркувань, які знайшли відбиття у постанові ККС ВС від 28 січня 2020 р. у справі № 705/2583/17. Навіть якщо погодитися з тим, що засудження обвинуваченої за ст. 366-1 КК становило порушення ст. 8(2) ЄКПЛ (у чому ми серйозно сумніваємось), то на підставі цього ККС ВС мав би зробити висновок про відсутність у діях обвинуваченої об'єктивної сторони неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а не умислу як суб'єктивної ознаки складу злочину.

Якщо ККС ВС у згаданій вище справі послався на ст. 8 ЄКПЛ, то Апеляційна палата (далі – АП) ВАКС в ухвалі від 14 березня 2023 р. у справі № 991/5479/22 – на ст. 9 ЄКПЛ, яка гарантує право на свободу думки, совісті та релігії. Це право, як і право на повагу до приватного та сімейного життя, є відносним і може бути обмежене (зазвати державного втручання) з дотриманням вимог ст. 9(2) ЄКПЛ. Такі вимоги загалом подібні до тих, що передбачає ст. 8(2) ЄКПЛ, крім переліку легітимних цілей. Згідно зі ст. 9(2) ЄКПЛ право на свободу думки, совісті та релігії може бути обмежене в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Загалом позиція АП ВАКС у справі № 991/5479/22 страждає на ті самі недоліки, що і проаналізована позиція ККС ВС.

По-перше, з ухвали АП ВАКС від 14 березня 2023 р. неочевидно, що сталося обмеження права на свободу релігії обвинуваченої особи (втручання держави у здійснення цього права). У своїй практиці ЄСПЛ послідовно наголошує на тому, що загальне законодавство, яке застосовується без «прив'язки» до переконань конкретного заявника, не може розглядатись як

втручання в право, гарантоване ст. 9 ЄКПЛ: «Законодавство загального характеру, яке застосовується нейтрально, без будь-якої ув'язки з особистими переконаннями того чи іншого заявника, в принципі не може розцінюватись як втручання держави в особисті переконання заявника. У рішенні за скаргою одного квакера [особи, яка належить до квакерства – течії протестантизму, що сповідує абсолютний пацифізм], який відмовлявся сплачувати частину податків, що призначалася на військові витрати, Європейська комісія з прав людини постановила, що “стаття 9 Конвенції не наділяє заявника правом відмови від дотримання законодавства., яке нейтральне і загально застосовується в публічній сфері, без посягання на свободи, гарантовані цією статтею» (C. v. the United Kingdom, no. 10358/83, Commission decision of 15 December 1983, D.R. 37, p. 142)” (Skugar and Others v. Russia (dec.), no. 40010/04, 3 December 2009). ЄСПЛ прямо вказував у своїх рішеннях і на те, що наповнення офіційних баз даних, до яких, поза всяким сумнівом, належить і Реєстр, не може залежати від особистих, зокрема релігійних, переконань окремої особи: «Зміст офіційних документів і баз даних не може визначатися побажаннями окремих осіб, які зазначаються в них. Очевидно, що записи в базах даних повинні будуватися за єдиною моделлю як з технічних причин, так і на підставі міркувань правового порядку. Якщо кожна людина могла б видаляти або додавати за своєю примхою інформацію, яку вона вважала бажаною або неналежною, то одноманітність, яка вимагається в адміністративних питаннях, і її основоположні принципи будуть порушені...» (Skugar and Others v. Russia (dec.), no. 40010/04, 3 December 2009).

Отже, немає підстав вважати, що засудження обвинуваченої за ст. 366-3 КК у справі № 991/5479/22 становило втручання держави в її право на свободу думки, совісті та релігії (обмеження цього права).

По-друге, навіть якщо припустити, що засудження обвинуваченої за неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, становило обмеження права, гарантованого ст. 9 ЄКПЛ, то з ухвали АП ВАКС від 14 березня 2023 р. у справі № 991/5479/22 не

зрозуміло, чому таке втручання не відповідає критеріям ст. 9(2) ЄСПЛ. Фактично АП ВАКС обмежилася відтворенням висловленої ККС ВС у справі № 705/2583/17 тези про те, що втручання не мало легітимної мети. Однак і в цьому випадку: 1) залишаються актуальними висловлені вище міркування про те, що ЄСПЛ визнає за державами можливість широко тлумачити цілі державного втручання, які згадуються в лімітувальних клаузулах ЄКПЛ, зокрема в ст. 9(2) ЄКПЛ; 2) не зрозуміло, чому засудження обвинуваченої за ст. 366-3 КК не може бути пояснене такою згаданою в ст. 9(2) ЄКПЛ метою, як захист публічного порядку?

АП ВАКС у постанові від 14 березня 2023 р. у справі № 991/5479/22 відтворила ще одне спірне положення ККС ВС, стверджуючи, що у поведінці особи, обвинуваченої за ст. 366-3 КК, не було умислу, хоч, з огляду на посилання на ст. 9(2) ЄКПЛ, мала б констатуватись відсутність об'єктивної сторони складу відповідного кримінального правопорушення (повторимо – з таким підходом ми не погоджуємось).

Відповідаючи на питання, які сформульовані у зверненні та з яких розпочинаються тези, запропоновані увазі читача, слід зважати і на те, що додержання вимог закону є одним із правил етичної поведінки публічного службовця: відповідно до ст. 38 Закону від 14 жовтня 2014 р. кожна особа, уповноважена на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, прирівняна особа під час виконання своїх службових повноважень зобов'язана неухильно додержуватися вимог закону. До таких вимог з-поміж іншого належить вимога подавати щорічну декларацію у спосіб її заповнення на офіційному веб-сайті НАЗК (ч. 1 ст. 45 Закону від 14 жовтня 2014 р.).

Як слушно зазначається в одному з вироків ВАКС, електронна форма декларації визначена законодавцем як найефективніша та єдино можлива. По-перше, вона виключає доступ до її заповнення або коригування з боку третіх осіб, гарантуючи автентичність наданої суб'єктом декларування інформації, адже тільки ця особа ідентифікується ЕЦП. По-друге, на кожну декларацію одразу після її подання автоматично надається унікальний ідентифікатор та

накладається електронна печатка Реєстру, що унеможливило в подальшому внесення до її змісту будь-яких змін. Саме в цьому вбачається принципова відмінність між деклараціями на паперових носіях, що їх подавали суб'єкти декларування раніше та які зберігались за місцем їх роботи, та електронними деклараціями, запровадженими Законом від 14 жовтня 2014 р. [5]. Фахівцями РЄ до прогресивних рішень у частині декларування, запроваджених Законом від 14 жовтня 2014 р., віднесено охоплення широкого кола публічних службовців, декларування детальних даних та оприлюднення інформації онлайн у машиночитаному форматі [6].

Вимога, закріплена у ч. 1 ст. 45 Закону від 14 жовтня 2014 р., узгоджується з положеннями Конституції України. Так, згідно з ч. 2 її ст. 19 органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Отже, якщо особа, яка є суб'єктом декларування, має визначений законом обов'язок подавати декларацію у спосіб її заповнення на офіційному веб-сайті НАЗК, то вона зобов'язана діяти саме таким чином.

З викладеного, а так само ст. 35 Конституції України також впливає те, що свобода думки, совісті та релігії можуть обмежуватися законом. Ба більше: згідно з ч. 4 ст. 35 Основного Закону ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. Таке положення є логічним з огляду на зміст конституційного принципу рівності (ст. 24 Конституції України), згідно з яким не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Чи зберігатиметься вказана рівність, якщо особа обґрунтовуватиме невиконання закону (у будь-якій його частині) своїми релігійними переконаннями? Чи не одержуватимуть у такий спосіб особи з певними релігійними переконаннями додаткові привілеї, неприпустимість яких

однозначно впливає з Конституції України? Відповіді на ці питання видаються нам очевидними.

Для публічних службовців, які є суб'єктами декларування, рівність їх перед законом забезпечується, зокрема, через запровадження однакового стандарту декларування із порядком подання декларацій включно. І в цьому вбачається дотримання балансу між легітимною метою запобігання корупції та засобами, які застосовуються задля досягнення такої суспільно значущої мети.

Відповідно, якщо релігійні переконання не дають особі змогу належним чином виконувати обов'язки перед державою, релігію від якої в Україні відокремлено (ч. 3 ст. 35 Основного Закону), то така особа має або відмовитися від своїх переконань і дотримуватись вимог закону, або відмовитися від виконання функцій держави або місцевого самоврядування, лишившись відданим своїм релігійним переконанням.

Складно погодитись з ККС ВС і АП ВАКС, які визнали відсутність для віруючих людей законодавчо визначеної альтернативи щодо порядку подання декларацій порушенням Конституції України. Адже остання, вказуючи на те (повторимо), що ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань, передбачає лише один виняток – у виді заміни виконання військового обов'язку, якщо це суперечить релігійним переконанням громадянина, альтернативною (невійськовою) службою.

Якщо посадові особи органів державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, то громадяни натомість здійснюють свої права за принципом «дозволено все, що прямо не заборонено законом». І ця принципова відмінність, як видається, унеможливорює звернення при вирішенні питань, порушених у зверненні, до аргументації, наведеної в одній з постанов Великої Палати Верховного Суду, де зроблено висновок про те, що позбавлення особи можливості отримання паспорта у традиційній формі (у вигляді книжечки), і спричинені цим

побоювання окремої суспільної групи, що отримання паспорта у вигляді ID-картки може спричинити шкоду приватному життю, становить втручання держави, яке не було необхідним у демократичному суспільстві, і воно (позбавлення відповідної можливості) є непропорційним цілям, які мали б бути досягнуті без покладення на особу такого особистого надмірного тягаря [7].

Окремо треба враховувати те, що в Україні люди сповідують різні релігії, кожна з яких може мати свої особливості, обмеження тощо. Тому встановлення якихось переваг (винятків щодо недодержання законів) для носіїв однієї релігії може призвести до порушення аналогічного питання для сповідувачів інших релігій. Було б помилкою намагатися встановити в законі винятки щодо його додержання, враховуючи певні обмеження, які можуть впливати з різних релігій.

Вартує уваги і та обставина, що у справі про неподання декларації, розгляд якої (справи) став приводом для звернення до членів НКР, АП ВАКС, як вже зазначалось, зробила висновок про відсутність складу злочину, передбаченого ст. 366-3 КК, через відсутність його суб'єктивної сторони – прямого умислу на неподання декларації. З цього приводу (крім критичних міркувань, наведених вище), зауважимо, що за змістом ст. 366-3 КК умисним неподанням декларації слід визнавати як відмову від подання декларації, так і її неподання у спосіб, визначений Законом від 14 жовтня 2014 р., до якого безпосередньо відсилає бланкетна диспозиція ст. 366-3 КК. Тобто, якщо декларація не подана у передбачений цим Законом спосіб (через заповнення на офіційному веб-сайті НАЗК за встановленою цим органом формою), то вона не може вважатися поданою – навіть якщо декларант надав декларацію іншим чином (наприклад, на паперових носіях). До того ж працівники НАЗК, які так само мають обов'язок діяти у спосіб, що передбачений законом (згадана вище ч. 2 ст. 19 Конституції України), не повинні приймати таку «альтернативну» декларацію, вважаючи її поданою. У цьому сенсі показово, що Шостий апеляційний адміністративний суд, задовольнивши апеляційну скаргу НАЗК, визнав законною відмову останнього прийняти декларацію судді, яка посилалась на

свої релігійні переконання, у паперовому, а не електронному вигляді. З-поміж іншого згаданий суд справедливо наголосив на тому, що електронне декларування є одним із ключових антикорупційних інструментів, який допомагає запобігати корупційним злочинам і відповідає національним інтересам України [8]. Тому слід підтримати міркування ВАКС, який аналогічно розв'язав питання суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 366-3 КК, обґрунтовано засудивши особу за вчинення цього злочину [9].

Отже, неподання всупереч Закону від 14 жовтня 2014 р. декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в електронному вигляді на офіційному веб-сайті НАЗК за формою, що визначає цей орган, відповідає ознакам суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 366-1 КК. Відповідно, подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у спосіб, що не передбачений цим Законом (наприклад, у паперовому вигляді), означає неподання такої декларації, а отже, може утворювати склад злочину, описаного у ст. 366-3 КК. Релігійні переконання суб'єкта декларування не можуть зумовлювати зміну на свій розсуд безальтернативно встановленого в законі способу подання антикорупційної декларації. Вважаємо, що приблизно такий вигляд і повинен мати висновок Верховного Суду щодо застосування норми права, який відповідно до ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підлягатиме врахуванню іншими судами при застосуванні ст. 366-3 КК.

Список використаних джерел

1. Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції. Оновлено 31 серпня 2018 року. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_8_UKR (дата звернення: 15.11.2023).
2. Горпинюк О.П. Застосування стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у кримінальних провадженнях в Україні: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 224 с.

3. Сорока О.О. Реалізація практики Європейського суду з прав людини у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 254 с.

4. Дудоров О.О., Житний О.О., Задоя К.П. та ін. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М.І. Хавронюка. Київ: Москаленко О.М., 2019. 464 с.

5. Вирок Вищого антикорупційного суду від 30 жовтня 2019 р. у справі № 760/4297/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85289968> (дата звернення: 15.11.2023).

6. Експертний висновок про фінансовий контроль за деклараціями про доходи і майно в Україні (Розділ VII Закону України «Про запобігання корупції»). Підготовлено: Тільман Хоп, довгостроковий радник проекту. Додаткові коментарі та рецензування: Вера Девайн, консультант Ради Європи. URL: <http://tilman-hoppe.de/Експертний%20висновок%20РЕ.pdf> (дата звернення: 15.11.2023).

7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 вересня 2018 р. у справі № 806/3265/17(Пз/9901/2/18). URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/76822787> (дата звернення: 15.11.2023).

8. Лише електронні декларації: апеляційний суд визнав, що НАЗК законно відмовила судді, яка не хотіла подавати декларацію в електронному вигляді «через релігію». URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/lyshe-elektronni-deklaratsiyi-apelyatsijnyj-sud-vyznav-shho-nazk-zakonno-vidmovyla-suddi-yaka-ne-hotila-podavaty-deklaratsiyu-v-elektronnomu-vyglyadi-cherez-religiyu/> (дата звернення: 15.11.2023).

9. Вирок Вищого антикорупційного суду від 13 січня 2023 р. у справі № 991/5479/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108500078> (дата звернення: 15.11.2023).